

Михайленко О.В.кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку і аудиту
Національного університету харчових технологій**Ніколаєнко С.М.**асистент кафедри обліку і аудиту
Національного університету харчових технологій**Насіканова О.О.**магістрант
Національного університету харчових технологій

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

У процесі діяльності існують постійні труднощі, і кожен менеджер прагне вирішити ці проблеми якомога швидше та якісніше, тобто управляти можливими ризиками в компанії. У статті досліджуються різні визначення ризиків промислової діяльності підприємства, які не суперечать між собою, а доповнюють один одного, розширюючи технічне обслуговування. З метою більш ефективного управління ризиками були досліджені різні класифікаційні ознаки виробничих ризиків. Зазначено, що управління ризиками – це діяльність, метою якої є зменшення або компенсація шкоди об'єкту в разі небажаних подій та визначення можливих шляхів протистояння ситуаціям і забезпечення стійкості. Збір, аналіз та синтез інформації – основні методи, що використовувалися в процесі вивчення цієї теми. Основними завданнями статті є розгляд економічної сутності понять «ризик» та «управління ризиками», вивчення основних етапів та способів управління ризиками, пошук шляхів вдосконалення системи управління ризиками на підприємствах.

Ключові слова: ризик, управління, невизначеність, управління ризиками, методи здійснення процесу управління ризиками, вдосконалення системи управління ризиками.

В процессе деятельности существуют постоянные трудности, и каждый менеджер стремится решить эти проблемы как можно быстрее и качественнее, то есть управлять возможными рисками в компании. В статье исследуются различные определения определения рисков промышленной деятельности предприятия, которые не противоречат между собой, а дополняют друг друга, расширяя техническое обслуживание. С целью более эффективного управления рисками были исследованы различные классификационные признаки производственных рисков. Указано, что управление рисками – это деятельность, целью которой является уменьшение или компенсация ущерба объекту в случае нежелательных событий и определение возможных путей противостояния ситуациям, обеспечение устойчивости. Сбор, анализ и синтез информации – основные методы, которые использовались в процессе изучения этой темы.

Основными задачами работы являются рассмотрение экономической сущности понятий «риск» и «управление рисками», изучение основных этапов и способов управления рисками, поиск путей совершенствования системы управления рисками на предприятиях.

Ключевые слова: риск, управление, неопределенность, управление рисками, методы осуществления процесса управления рисками, совершенствование системы управления рисками.

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток ринкових відносин в Україні, можливість вибору найрізноманітніших форм і напрямів здійснення фінансової та господарської діяльності, збільшення впливу зовнішніх чинників з урахуванням незмінності інтеграції у світову економіку зумовили підвищення рівня відповідальності та забезпечення стійкого функціонування підприємств. Непостійність та невизначеність зовнішнього та внутрішнього середовища, обмеження капіталу та ресурсів, збільшення кількості витрат потребують теоретичного та практичного розгляду можливих ризиків на підприємстві.

Завжди в процесі діяльності виникають труднощі, і кожен керівник прагне якомога швидше та якісніше вирішити ці проблеми, тобто управляти можливими ризиками в компанії.

Метою статті є вивчення та аналіз процесу управління ризиками суб'єкта господарювання, а також пошук шляхів удосконалення системи управління ризиками на підприємстві для забезпечення його стабільної та стійкої роботи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема управління ризиками цікавила і цікавить багатьох учених. Праці А. Маршалла, Дж.М. Кейнса, Ф. Найта, І.Т. Балабанова, В.В. Вітлінського, А.О. Старостіної, І.Ю. Івченко,

В.А. Кравченка та багатьох інших відображають це багатостороннє питання.

Дослідники трактують ризик, який застосовується до господарської діяльності підприємства, як:

- невизначеність отримання доходів та формування витрат;
- можливість зазнати збитки або втратити користь;
- ймовірність позитивного чи негативного відхилення від показників плану у процесі господарювання;
- втрати фінансових, трудових чи матеріальних ресурсів у результаті реалізації певного затвердженого плану дій;
- загрозу, небезпеку;
- небезпеки та випадковості, що мають характер неминучості і є причинами втрат.

Виклад основного матеріалу дослідження. Такі поняття ризику не суперечать між собою, а доповнюють одне одного, розширюючи зміст, та сама суть ризику проявляється у функціях, які ним виконуються: захисних, стимулюючих та соціально-економічних.

- Ризики класифікують за різними ознаками:
- за масштабністю – глобальний та локальний;
 - за аспектами – соціальний, юридичний, економічний, психологічний тощо;
 - щодо об'єктивності чи суб'єктивності питань – ризик з об'єктивною або суб'єктивною вірогідністю;
 - за ступенем насиченості ризику – мінімальний, допустимий, середній, максимальний, критичний;
 - за типом – обґрунтований, необґрунтований, небезпечний;
 - за часом прийняття рішень – випереджений, вчасний, запізний;
 - за чисельністю – індивідуальний або груповий;
 - за ситуацією прийняття рішень – ризик в умовах невизначеності (стохастичний), в умовах конфлікту (конкуруючий), в умовах нечітких вимог (розпливчатий), комплексний.

Найнебезпечніший ризик для будь-якого підприємства – це ризик банкрутства, тобто неспроможності організації в задоволенні вимог кредиторів та сплаті обов'язкових платежів державі.

Отже, управління ризиками – діяльність, метою якої є зниження чи компенсація шкоди для об'єкта під час настання несприятливих подій та визначення можливих шляхів протистояння ситуаціям і забезпечення стійкості.

Об'єктом управління ризиками є проведення господарської діяльності в умовах невизначеності та відносини, що виникають між суб'єктами господарювання у процесі ліквідації чи здійснення ризику.

Суб'єкт управління ризиками – це співробітники організації (менеджери, аналітики) чи залучені спеціалісти, що займаються такими питаннями, які продумують різні можливі варіанти розвитку подій та здійснюють диверсифікацію ризиків для максимально ефективної роботи підприємства.

Процес управління ризиками – це прагнення забезпечити підприємство від таких обставин, які могли би стати загрозою для його функціонування. Метою такого управління є виявлення, аналіз та вплив на всі такі загрози (ризики), які виникають на шляху діяльності організації, а також розроблення планів для збільшення вартості її активів. Саме тому керівництво повинно проводити якісну політику у сфері аналізу ринку та прогнозувати можливі варіанти розвитку подій.

Найактуальнішим питанням у теорії управління ризиками є питання, який же процес управління ризиками, що ж зробити для мінімізації їх на підприємстві.

Тому розглянемо основні етапи для організації процесу управління ризиками:

1. Інформаційно-аналітичний етап, на якому необхідно зібрати, обробити, передати та якісно проаналізувати інформацію, яка може оцінити широке коло загроз та ризиків.
2. Визначення контексту ризику для постановки стратегічних і тактичних цілей компанії.
3. Якісний аналіз ринку для виявлення факторів утворення ризиків, розпізнавання можливих небезпек та їх наслідків чи впливу на підприємство.
4. Кількісний аналіз ринку дає змогу прорахувати рівень ризику і рівень впливу на діяльність організації.

Для того щоб максимально ефективно забезпечити підприємство від збитків, функції управління ризиком мають виконувати всі підрозділи організації. Наприклад, бухгалтерія розробляє бюджет, маркетинговий відділ – прогнозує небезпечні характеристики продукції, відділ кадрів – вирішує питання підбору кваліфікованого персоналу тощо. Адже прийняття управлінських рішень на всіх ланках підприємства тісно пов'язане з можливими ризиками.

Ефективне управління ризиками потребує максимально точної інформації, що надають різні відділи, тому необхідно аналізувати і технічні документи, і первинні документи, і різноманітні експертні висновки, як внутрішні, так і зовнішні.

Для виявлення ризиків потрібно провести розрахунки коефіцієнтів фінансового стану підприємства, основні з них:

- коефіцієнт поточної ліквідності, що визначається як відношення по-точних активів до поточних зобов'язань та має встановлену норму $> 0,7-0,8$;

– коефіцієнт абсолютної ліквідності – це відношення грошових засобів до поточних зобов'язань, нормальне значення $> 0,2-0,25$;

– коефіцієнт маневреності власних коштів, що розраховується як відношення поточних активів до власного капіталу, норма $> 0,5$;

– коефіцієнт фінансової незалежності – відношення власного капіталу до загальних зобов'язань, норма $> 0,2$;

– коефіцієнт автономії – відношення власного капіталу до валюти балансу, нормальне значення $> 0,5$.

Принципи, що забезпечують максимально дієву систему управління ризиками:

- осмислення прийняття ризиків;
- відповідальність кожного, хто займався питанням ліквідації ризиків на підприємстві;
- об'єктивність, точність та достовірність отриманої інформації;
- розгляд питання управління ризиками на всіх рівнях підприємства;
- врахування всіх факторів, що впливають на управління ризиками;
- пошук нових методів та підходів для мінімізації ризиків.

Для усунення ризиків науковці виокремили: уникнення ризику, його утримання, передачу ризику та зниження його ступеня.

Уникнення ризику – це ухилення від заходів, що пов'язані з ризиком. Утримання ризику – означає залишити ризик на відповідальність інвестора. Передача ризику – це передача ризику комусь іншому, наприклад, коли інвестор страхує діяльність підприємства. Зниження ступеня ризику – це зменшення можливості та обсягу втрат.

Основні заходи для зниження ризику:

1) Диверсифікація – розподіл капіталу між непов'язаними між собою об'єктами вкладення. Це дає змогу частково уникнути загрози під час розподілу капіталу між різними видами діяльності. Тобто якщо інвестор придбає акції трьох різних акціонерних товариств, а не одного, то ймовірність отримання доходу від цих акцій збільшиться в три рази, що відповідно в три рази зменшить ступінь ризику.

2) Отримання додаткової інформації – це дає можливість більш точно спрогнозувати варіанти розвитку подій, тим самим знизити ризик. Відомості про можливого партнера мають містити факти про можливі ризики у таких стосунках. За кордоном такі дані знаходяться у спеціальних довідниках.

3) Встановлення ліміту – обмеження витрат, кредитів, продажів тощо. Наприклад, банки застосовують обмеження для зменшення ризику під час видачі позик, а господарчі об'єкти – під час продажу товарів у кредит.

4) Самострахування – це децентралізована форма створення натуральних і грошових страхових фондів саме на підприємствах, особливо тих, чия діяльність є ризиковою, тобто підприємець бажає насамперед підстрахувати самого себе, аніж придбати поліс у страховій компанії.

5) Страхування – захист інтересів суб'єктів господарювання у разі настання певних випадків за рахунок грошових фондів, що сформовані з виплачених ними страхових внесків. Страхування розподіляє збитки між усіма учасниками страхових відносин. Страхові компанії виконують чотири функції: запобіжну, ризикову, контролюючу та заощаджуючу. Ризикова функція перерозподіляє грошові кошти між учасниками страхування у зв'язку з наслідками страхових випадків. Запобіжна функція забезпечує фінансування за рахунок коштів страхового фонду, що зменшує страховий ризик. Функція заощадження дає змогу зберігати та накопичувати грошові кошти. Контролююча функція забезпечує контроль за цільовим призначенням і використанням коштів страхового фонду.

Основною умовою для успішної діяльності, де має місце збільшена ризиковість, є створення та вдосконалення систем управління ризиками, які дають можливість знайти, зробити оцінку, фокусуватися та контролювати ризик. Механізм прийняття рішень має не лише розпізнати ризик, а й дати змогу здійснити оцінювання, які саме ризики та скільки може взяти на себе підприємство та чи буде виправдана очікувана прибутковість відповідним ризиком. Виправданий або допустимий ризик – це необхідний складник тактики і стратегії ефективного управління.

Для удосконалення системи управління ризиками підприємства потрібно:

1. Здійснити об'єднання оцінки ризиків у оперативні та стратегічні процеси.
2. Впровадити максимально ефективну аналітичну стратегію та техніку попередження.
3. Покращити моніторинг та кількісну оцінку ризиків.

Висновки з проведеного дослідження.

Отже, підприємницька діяльність завжди включає в себе багато ризиків. Тому у повсякденній діяльності господарських об'єктів виникає потреба в організації системи управління ризиками. Це сукупність методів та прийомів, що дають змогу мінімізувати загрози для роботи організації та сприяють стабільній і прибутковій діяльності.

Для того щоб якісно виявити можливі ризики на підприємстві, насамперед необхідно оцінити загальну ситуацію в компанії, дослідити ті ризикові події, які вже відбулися, а також спрогнозувати ті, які можуть мати місце в майбутньому. Система управління ризиками має містити програму контролю за виконан-

ням поставлених завдань, оцінку ефективності заходів, що проводяться, а також систему заохочень на всіх рівнях організації.

Для закордонних країн управління ризиками (менеджмент ризиків) – це невіддільна частина системи управління підприємством загалом, тому що обґрунтовний аналіз, проведення ідентифікації, оцінки та подальшого коригування ступеня ризику необхідні для прийняття стратегічних, інноваційних, інвестиційних рішень; прогнозування кон'юнктури ринку, маркетингових досліджень тощо.

Отже, управління ризиками підприємства:

- це процес, який охоплює всю організацію;
- проводиться працівниками на всіх ланках організації;

– залучається під час розроблення та вироблення тактики і стратегії;

– застосовується всією компанією, на кожному її рівні ієрархії та в кожному відділі і містить аналіз комплексу ризиків на рівні організації;

– дає управлінському персоналу і раді директорів організації об'єктивну гарантію досягнення цілей.

Таким чином, комплексне управління ризиками дає змогу враховувати внутрішні та зовнішні фактори в роботі організації, визначити способи та методи забезпечення стійкості суб'єкта господарювання, його здатність протистояти несприятливим ситуаціям в умовах конкуренції.

Список використаних джерел:

1. М.В. Карпунцов. Ризикостійкість підприємства // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – С. 71–76.
2. Ризики в підприємстві: оцінювання та управління: Навч. посіб. / А.В. Шегда, М.В. Голованенко; за ред. А.В. Шегди. – К. : Знання, 2008. – 271 с.
3. Старостіна А.О., Кравченко В.А. Ризик-менеджмент: теорія та практика: Навч. посіб. – К. : ІВЦ Видавництво «Політехніка», 2004. – 200 с.
4. Лук'янова В.В., Головач Т.В. Економічний ризик: Навч. посіб. – К. : Академвидав, 2007. – 464 с.
5. Івченко І.Ю. Економічні ризики: Навчальний посібник. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 304 с.
6. Балахніна А.В. Управління підприємством в умовах невизначеності та ризику / А.В. Балахніна // Управління розвитком. – 2011. – № 20. – С. 159.
8. Вітлінський В.В., Верченко П.І. Аналіз, моделювання та управління економічним ризиком. – К. : КНЕУ, 2000. – 292 с.
9. Вітлінський В.В., Верченко П.І., Сігал А.В., Наконечний С.І. Економічний ризик: ігрові моделі. – К. : КНЕУ, 2002. – 446 с.

Mykhailenko O.V., Nikolaenko S.M., Nasikanova O.O.

RISK MANAGEMENT OF THE ENTERPRISE

In the process of activity, there are constant difficulties, and each manager seeks to solve these problems as quickly and qualitatively as possible, that is, manage possible risks in the company. In the work, different definitions of risks of industrial activity of the enterprise, which do not contradict among themselves and supplement each other, expanding the maintenance, are investigated. The very essence of risk manifests itself in the functions that are performed: protective, stimulating, and socio-economic.

For the purpose of more effective risk management, various classification signs of production risks are investigated.

The article specifies that risk management is an activity, which purpose is to reduce or compensate for damage to an object in the case of adverse events and to identify possible ways to confront situations and ensure sustainability.

The object of risk management is the conduct of economic activity in the conditions of uncertainty and the relations arising between business entities in the process of liquidation or the implementation of risk.

The process of risk management is the desire to protect the enterprise from such circumstances that could become a threat to its functioning. The purpose of such management is to identify, analyse, and influence all such threats (risks) that arise in the way of organization's activities, as well as develop plans to increase the value of its assets. That is why management should conduct a high-quality policy in the field of market analysis and forecast possible scenarios for the development of events.

Integrated risk management allows taking into account internal and external factors in the work of the organization, determining ways and methods of ensuring the sustainability of the enterprise, its ability to withstand unfavourable situations in a competitive environment. The risk management system should contain a program for monitoring the fulfilment of assigned tasks, an evaluation of the effectiveness of ongoing activities, as well as a system of incentives at all levels of the organization.

Key words: risk, uncertainty, risk management, methods of implementation of risk management process, improvement of risk management system.